פרידמן, יעקב

יעקב, בן רבקה ואליהו, נולד ביום ז׳ בשבט תש״י (26.1.1950) בתל־אביב. הוא למד בבית־הספר ״יסודי התורה״ בבני־ברק ואחרי־כן השלים את לימודיו בישיבה התיכונית ״היישוב החדש״ בתל־אביב. בתום הלימודים החליט לדחות את גיוסו לצה״ל והצטרף אל ישיבת ״בית התלמוד״ בירושלים, שם למד עוד ארבע שנים. יעקב היה תלמיד מצטיין, נבון וחרוץ. בישיבה היה עושה ימים ולילות בלימודים ונמנה, לדברי מחנכיו, עם התלמידים המצטיינים – לא רק בתלמוד תורה, אלא גם בהשקפות ובמידות. ראשי הישיבה העריכוהו וניבאו לו גדולות. הוא היה רציני בגישתו לחיים, ישר ובעל מצפון, מוכן תמיד לעזור לזולת. כל ימיו היה בן נאמן ומסור להוריו ודואג למשפחתו.

יעקב גויס לצה״ל בסוף יולי 1971, במסגרת ״ישיבת ההסדר״ והוצב לחיל השריון. לאחר הטירונות השתלם בקורס טען־קשר ובקורס שריון מתקדם. בתום הקורסים חזר ללמוד בישיבת ״בית התלמוד״ ויחד עם זאת החל לפעול בקרב עולים חדשים בעיירות פיתוח, היה נפגש עם בני נוער טעוני טיפוח, משוחח אתם ומביאם למוסדות חינוך בירושלים ובבני־ברק. יעקב אף התחייב לשלם את דמי החזקתם במוסדות והיה מגייס כספים מארגונים ומאנשים, שלמדו להעריך את מפעלו. ביחידתו נחשב יעקב חייל מעולה. הוא שימש דוגמא לחבריו במזגו הטוב ובצייתנותו. במשך כל תקופת שירותו בצה״ל השתדל שלא להדאיג את הוריו, הקפיד לכתוב מכתבים ולא הרבה לספר על קשייו, כדי שלא לצערם. כשפרצה מלחמת יום הכיפורים הצטרף אל אנשי יחידתו והשתתף בקרבות נגד המצרים בסיני. ביום כ״ג בתשרי תשל״ד (17.10.1973) נפגע הטנק שלו, נפל לתוך תעלת סואץ וכל אנשי צוותו נהרגו. הוא הובא למנוחת־עולמים בבית־העלמין שעל הר־הזיתים. השאיר אחריו הורים ושני אחים. לאחר נופלו הועלה לדרגת סמל.

בני משפחתו וחבריו הנציחו את זכרו בהקמת קרן בשם ״אחיסמך״, הפועלת להמשך מפעל חייו של יעקב. הקרן תומכת בהחזקת בני נוער במוסדות חינוך ומספקת להם לבוש ועזרי לימוד; כן יסדו הוריו קופה לגמילות חסדים, המעניקה הלוואות בלא ריבית לנצרכים. הקרן נקראת על שמו ״קופת גמילות חסדים על שם יעקב פרידמן ז״ל״.

יעקב פרידמן

נולד בז׳ שבט תש"י
נפל בכ"ג תשרי תשל"ד

יעקב פרידמן

יעקב פרידמן נולד בתל-אביב בז׳ שבט תש"י.
בשנת תשט"ו למד בכתה מכינה של בית הספר היסודי "יסודי תורה" ומשם עבר ל"תלמוד תורה ר"ע" בבני-ברק וסיים בשנת תשכ"ג.
דרכו מ"התלמוד תורה" היה לישיבת ה"ישוב החדש" בתל-אביב, בשנות הלימודים תשכ"ד-תשכ"ח.
לאחר מכן המשיך בלמודיו בישיבת "בית התלמוד" בירושלים בשנים תשכ"ט-תשל"א. בישיבה זו החל גם לעסוק בפעילות בישובי גבול הצפון ובמוסדות חינוך שונים במרכז הארץ, בעיקר ב"בין הזמנים" ובימי ששי אחר שלמד במשך כל הלילה בישיבה ב"משמר".
בקיץ תשל"א עבר לישיבת "הכותל" ויצא לטירונות במסגרת הישיבה.
אל חיל השריון הועבר במסגרת האימון המתקדם בחורף תשל"ג ושימש כטען קשר. עם סיום התעסקותו המבצעית בצבא, חזר למסגרת הישיבה וקבע חברותות ושעורים אף בישיבת "בית התלמוד". כמו כן לא זנח את פעילותו למען הנוער במסגרת "חבר הפעילים".
התארס בקיץ תשל"ג. נפל בתעלה בכ"ג תשרי תשל"ד.

רשימות שנותרו בעזבונו

מקרא

1) עיונים ושיחות בפרשות השבוע - כי תשא, ויקהל, אמור, בהר.

גמרא

1) מאמר בענין פרה אדומה.
2) הערות במסכת מגילה.
3) שעורים כלליים במסכת כתובות.
4) שעורים כלליים במסכת נדרים.
5) הערות ושעורים במסכת קדושין.
6) עיון בספר החנוך מצוה שז.

מחשבת ישראל

1) עיונים ושיחות בנושאים מן המהר"ל ומנפש החיים לר׳ חיים מולוזין.

סוגית "ושלח־ושלחה"

(קדושין מא.)

הגמ׳ אומרת ושלח - מלמד שהבעל עושה שליח, ושלחה - מלמד שהאישה עושה שליח, ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח. ומקשה הרשב"א בשלמא שליח של הבעל יכול לעשות שליח, אבל שליח של האשה איך יכול למנות שליח, הרי למדנו בגיטין דף כט. שמילי לא מימסרן לשליח, וא"כ איך שליח יכול למנות שליח ה"ז מילי. מתרץ בעל-העיתים, הגמ׳ אצלינו, ששליח האישה יכול למנות שליח היא באופן שהאישה עשתה את מינוי השליחות ע"י קנין. הרשב"א מתרץ שתמיד החסרון הוא לא מצד מילי. רק על מינוי שליח אחר הבעל לא מינה אותו שליח. אבל אצלינו מדובר שהוא כן מינה אותו.

וצריך להבין את בעל העיתים, כי בשליחות עצמה ודאי - שלא מעלה ולא מוריד - הקנין. וא"כ איך לפי דבריו יורד החיסרון של מילי ע"י הקנין.

יש מחלוקת בגמ׳ בגיטין אם אדם אומר לשליחו שיגיד לשליח שני שהבעל ממנה אותו שליח. האם בכה"ג שליח עושה שליח או לא. מנסה הרעק"א לתלות את מחלוקתם במחלוקת אחרת. האם החיסרון במילי הוא גם בשליח הראשון או לא. ואומר כי המ"ד שסובר אומר אימרו כשר, סובר שהחיסרון של מילי הוא שלשליח הבעל אין כח להעביר את שליחותו. אם היא רק על מילים ולא על מעשה. אבל שליח ראשון ודאי שהבעל יכול למנות לכן אם כל השליחות היתה רק על מסירת הידיעה לשליח השני אז הרי השליח הראשון לא מעביר את שליחותו לשני כי הרי השליח הראשון תפקידו למסור מודעה לשליח השני. ותפקיד השליח השני היא לעשות את המעשה. המ"ד השני הסובר שאומר אימרו פסול, דעתו היא שא"א למנות אפי׳ שליח ראשון על מילי, לכן גם א"א למנות שליח שיגיד לסופר שיכתוב גט, כי שליחות כזאת היא מילי.

ואכן כך סובר המהרי"ט שחסרון של מילי הוא גם על השליח הראשון. וכן אומר המהרי"ט שא"א למנות שליח על הקדיש לי דבר מסוים כי יש חיסרון של מילי.

וקשה על המהרי"ט מגמ׳ בנדרים, הגמ׳ חלוקה בדין שליח להפר נדר, מ"ד אחד סובר שאפשר למנות שליח על הפרת נדרים, מ"ד שני חולק וסובר שבנדר יש גזה"כ "אישה יקימנו ואישה יפרנו" לכן א"א להפר ע"י שליח. עכ"פ רואים מהגמ׳ שבהפרת נדרים אין חסרון של מילי. רק המ"ד השני סובר שיש גזה"כ ואילולא זאת אפשר היה למנות שליח.

וכן קשה על המהרי"ט מהגמ׳ בתמורה דף י. יש מחלוקת בגמ׳ על מי חל חיוב החומש על המתכפר, או על המקדיש - במקרה ואחד הקדיש קורבן לכפרת חבירו, וכן אם מקדיש עושה תמורה, או מתכפר עושה תמורה. אומר רבא א"כ מצינו ציבור ושותפין עושים תמורה באופן שעשו הציבור שליח להקדיש עבורם. עכ"פ רואים מהגמ׳ ששיך לעשות שליח להקדיש.

אולם מהגמ׳ בתמורה זה לא קשה, כי ודאי לשון הגמ׳ כגון דשוי שליח לאקדושי ודאי הכונה לא מדין שליחות אלא הציבור ביקשו ממנו שיקדיש בשבילם. כי אם הכונה לשליחות הרי

שלוחו של אדם כמותו. והמקדיש והמתכפר זה היינו הך. אלא ודאי הכוונה בגמ׳ היא לא מצד שליחות, ולא קשה על המהרי"ט מהגמ׳ בתמורה.

הר"ן בפסחים אומר שביטול חמץ זה מתורת הפרק וא"א למנות ע"ז שליח כי זה מילי, ומילי לא מימסרן לשליח. אפי׳ שליח ראשון, ומסביר הב"י כי הפקר מתורת נדר, וקשה אפי׳ שזה מתורת נדר למה א"א למנות שליח ע"ז. וכן הרמ"א ביו"ד רכ"א מביא את הרמב"ן האומר שבנזירות א"א למנות שליח, וצריך להבין למה.

וכן קשה הבית-מאיר השואל אם נסבור כראשונים האומרים שמילי א"א למנות אפי׳ שליח ראשון א"כ איך אפשר למנות שליח על כתיבת גט והרי גמרות ערוכות שאפשר מתרץ הבית-מאיר שבכתיבת גט אין חיסרון של מילי. זה ודאי נגד כל הראשונים הסוברים שבכתיבת גט יש חיסרון של מילי לא ממיסרי לשליח.

התוס׳ רי"ד ברפ"ב דקידושין סובר שבקידושין יש חיסרון של מילי. ולכן אין שליח עושה שליח, משא"כ בגירושין. ומסביר הוא את ההבדל ביניהם. הגט הוא דבר המגרש שאם נאבד הגט אין כח ביד השליח לגרשה: משא"כ בקידושין אם נאבד יכול לקדשה משלו, וכן סובר הקצות. וקשה לדבריהם הרי לדברי רעק"א בשיטה שאומר אימרו הגט פסול שזה כשיטת המהרי"ט שגם שליח ראשון א"א למנות. א"כ איך אפשר למנות שליח על קידושין ה"ז מילי. וגמרות ערוכות שאפשר למנות שליח על קידושין?

הרעק"א בתשובה מקשה על תוס׳ בנזיר יב. האומר שא"א למנות שליח על דשלב"ע. שואל תוס׳ איך אפשר למנות שליח על הפרשת חלה ה"ז לא בא לעולם מתרץ תוס׳ היות ובידה להפרישו עכשיו חלה מעיסה אחרת אין חיסרון של דשלבל"ע מקשה הרע"ק איך אפשר למנות שליח על כתיבת גט הרי זה דבר שלא בא לעולם. מתרץ הנתיבות ברמ"ג. בכיתבו ותנו השליחות היא לא על מעשה הגירושין אלא השליחות היא (על עצם מעשה המגרש) שהוא יהי׳ המגרש במקומו.

וודאי צריכים לומר שיש שני גדרים בשליחות. אני יכול למנות אדם שיעשה מעשה מסוים בשבילי. בין אם המעשה יש בו חלות, בין לא. כמו למשל במילה שלפי כל הדעות אני יכול למנות שליח, או בגירושין, השליחות היא על המעשה. דין שליחות זה שמעשה שהשליח עושה בשבילי יחשב כאילו אני עשיתי אותו לומדים מהפסוק ושלח - מלמד שהבעל עושה שליח. אבל יש דין נוסף בשליחות "ושלחה - מלמד שהאישה עושה שליח. מפה לומדים שיד השליח כיד המשלח. וברגע שהשליח מקבל את הגט כאילו האישה קיבלתו. אולם אני לומד דין נוסף מ"ושלחה" כשאני ממנה שליח על כיתבו ותנו, אני ממנה את השליח למגרש. השליח עושה את כל מעשה הגירושין כאילו הוא הי׳ המגרש.

הפרי-חדש מחדש דין כשאחד ממנה שליח על כיתבו ותנו השליח יכול לכתוב על הנייר שלו ואעפ"י שלמדנו שהנייר צריך להיות משל הבעל בכל זאת אין כאן חיסרון היות ועכשיו השליח הוא המגרש לכן הוא יכול לכתוב על נייר שלו. ועיין בדברי האור-שמח בפ"ב מהלכות גירושין.

הגמ׳ בגיטין כט. אומרת: כל העושה שליח על כיתבו ותנו גט לאשתי השליח לא יכול למנות שליח אחר כי זה מילי, ומילי לא מימסרן לשליח. ומסביר המרדכי בפרק התקבל, כל פעולה שאינה פועלת משהו כגון שליחות על כתיבה, נקראת מילי משא"כ שליחות על נתינת גט היות והיא פועלת גירושין אין בה חיסרון של מילי. ומקשה הקצות, הרי כל החיסרון של מילי הוא רק עד הכתיבה אבל נתינת הגט אין בה חיסרון מילי וא"כ זה כמו מינוי שליחות על נתינה שאין חיסרון של מילי. וא"כ קשה למה כתוב בבריתא הרי אלו יכתבו ויתנו משמע שגם על נתינת הגט אין ביכולתם להעביר את השליחות, למה, הרי אין פה חיסרון של מילי. אלא ודאי ההסבר כדברינו. היות וכשמינה אותו שליח על כתיבה ונתינה, הרי הוא מינה אותו להיות מגרש, להיות בעלים על הגירושין, אולם למנות שליח אחר שיהיה בעלים על הגירושין, ע"ז לא מיניתי אותו לכן הוא לא יכול להעביר אפי׳ את הנתינה למישהו אחר.

דעת רוב הראשונים ששליחות לקבלת גט יש בה חיסרון של מילי לא מימסרי לשליח. וידוע הספק בירושלמי אם שליח קבלה יכול לקבל את הגט בחצירו. הגמ׳ בב"מ אומרת שחצר משום שליחות איתרבאי. כלומר החצר היא שליח של השליח, ולכאורה קשה איך חצירו קונה לו הרי שליח לא ממנה שליח בשליחות קבלת גט כי יש חיסרון של מילי לא ממיסרי לשליח.

אלא ודאי צריכים להסביר שכל החסרון בשליחות של מילי הוא שהשליח לא יכול למנות שליח אחר אחרי שהבעלים העבירו את הבעלות על המעשה לשלח אבל אם בשעת מינוי השליחות כבר היה השליח הזה שליח שלי. ודאי שאין חיסרון של מילי, כי מה ההבדל בין נייר שאתה יכול לכתוב על נייר שלך וחצר שלך לא..

יש ראשונים הסוברים שאם השליח מקבל דבר ביד כגון גט או כסף קידושין הוא יכול למנות שליח. המרדכי סובר שבקידושין יש חיסרון של מילי ולכאורה קשה הרי השליח קיבל דבר ליד א"כ למה שלא יוכל למנות שליח, אלא ודאי צריכים לומר כמו שהסברנו, מתי השליח יכול לעשות עוד שליח כאשר השליחות הוא על מעשה מסוים, אולם כאשר השליח נהפך למקדש או למגרש בעצמו איך יש כח לשליח למנות מישהו אחר במקום הבעל, באיזה רשות הוא עושה זאת? ע"ז ודאי לא היתה השליחות שלו.

המהרי"ט סובר שבנזירות, נדרים והקדישות אני לא יכול למנות שליח שיעשה לי א"ז כיון שמילי לא מיסרי לשליח.

כפי שראינו לעיל קיימות שני סוגי שליחויות סוג אחד היא שהמשלח נהפך למקדש או למגרש. הסוג השני השליח עושה מעשה, ומעשה זה מתיחס להמשלח. נבדוק את שני סוגי שליחויות אלו בנדרים.

אם נאמר שהשליח נהפך למקדש או למגרש, א"כ גם בנדרים הוא יהפך לנודר או למתנזר. והיות ובנדרים יש דין של ביטוי שפתיים וזה ודאי שדיבור של השני לא יוכל לחייב אותי, אלא מה נאמר את סוג השליחות השני שהשליח רק עושה את המעשה בשבילי כלומר הוא ידבר את הדיבור בשבילי עקימת שפתיו תועיל לי כמו שמועיל מילת השליח עבורי. או כל דבר

אחר, שליחות זו ודאי שהינה שליחות רק על מילים. כי הרי כל הנדר זה מילי, ומילי לא מימסרי לשליח, ואפי׳ לשליח ראשון.

ומה שהקשינו מדוע הקידושין מועילה השליחות אעפ"י שזה מילי כי זו בדיוק השליחות הנדרשת מהפסוק "ושלחה - מלמד שהאישה עושה שליח" מפה למדנו שהשליח יכול ליהפך למקדש. כאילו הוא הבעלים המקדשים את האישה.

לפי זה מובנת קושית הרעק"א על המהרי"ט מהגמ׳ בנדרים, לגבי הפרה, בהפרה הרי הדין הוא שלבעל יש זכות להפר את נדרה של האישה. התורה נתנה לו בעלות על נדרה של האישה. בעלות אני יכול להעביר לשליח. כמו שאני יכול להעביר בעלות על מעשה קידושין או גירושין אני יכול להעביר בעלות על הפרה.

סוגית "זכיה מטעם שליחות"

(קדושין מב:)

הגמ׳ מביאה את המימרה של ר׳ גידל א"ר מנין ששליחו של אדם כמותו שנאמר "ונשיא אחד נשיא אחד ממטה תיקחו" ומכאן שואלת הגמ׳ שתלמד ששלוחו של אדם כמותו דוחה הגמ׳ ואומרת איך יתכן שזה מצד שליחות והרי בחלוקה היו קטנים וקטנים הם לא בני שליחות, אלא אומרת הגמ׳ שלומדים מכאן דיני זכיה, מנין שזכין לאדם שלא בפניו שנאמר "ונשיא אחד, נשיא אחד ממטה תיקחו" ודוחה הגמ׳ גם א"ז מהטעם שזה לא זכות גמור היות ויש כאלה שנוח להם הבקעה ויש כאלה שנוח להם בהר. ובמסקנה לומדת הגמ׳ מהפסוק של "ונשיא אחד" את הדין של אפוטרופוס. א"כ במסקנה שלומדים מכאן את הדין של אפוטרופוס ודאי שזה לא שייך לגדרים של זכיה. ואילו כל הראשונים לומדים מהגמ׳ שלנו שזכיה מועילה מהפסוק של ונשיא, ואילו מדברי הגמ׳ משמע שהגמ׳ חזרה בה מלימוד זה.

הקצות בסי׳ ק"ה מסביר שגם למ"ד זכיה מטעם שליחות אז לא הפשט שיש פה מינוי בפועל רק היות וזה זכיה אז אני אומר כאילו הוא מינה אותו, אלא שמקשה הקצות ע"ז הרי אביי סובר שיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש כלומר ידיעת היאוש שלאח"כ לא מועילה על שעת הלקיחה. וכנ"ל כאן הידיעה של אח"כ לא יכולה להועיל לשעת המינוי? לכן מתרץ הקצות ואומר שזה גזה"כ, וכן לראשונים שזכיה לא מטעם שליחות ודאי שזה לא נלמד מסברה, אלא ממקור מסוים, וצריך לדעת מהו המקור, הרי מהגמ׳ אצלינו משמע שאין מקור.

התוס׳ בכתובות דף יא. שואל אם זכיה מטעם שליחות איך אפשר לגייר גר קטן הרי אין שליחות לקטן, מתרץ התוס׳ בסנהדרין שזכות גירות שונה משאר הזכויות. בגר לא זוכים בשבילו אלא הוא זוכה בגופו. הביאור בדברי התוס׳ הוא שזכית חפץ בשביל הקטן שונה מפעולה שמזקיקה רק את דעתו, ולא שזה יעשה בשבילו. ותוס׳ כאן בניגוד לתוס׳ בכתובות סובר שלא צריך שהמעשה של המילה והטבילה יהיה בשבילו, וכן משמע מהגמ׳ ביבמות שלא צריך שמעשה הגירות ייעשה על ידו צריך רק שמעשה הגירות יהיה מדעתו. וכן אומר הר"ם בפ"ח מעבדים שאפשר לקחת גר קטן ולהטבילו בע"כ מתוקף כברש מלחמה, ולכן אומר תוס׳ שכאן כן שייך זכייה לקטן, כי מה שתמיד לא מועיל בקטן זו הזכיה הרגילה כאשר אני צריך לזכות עבורו חפץ א"כ ודאי שזה מצד שליחות. לכן קטן ממועט מסוג זה של זכייה, אבל בזכייה יש עוד דין שעצם הפעולה שאני עושה נקרא מדעתו, מיזה קטן לא ממועט. ומקשים תוס׳ היות ואמרנו שצריכים את דעתו א"כ למה אם הגדילו יכולים למחות. בשלמא בזכות חפץ אני צריך לשאול אותו אח"כ אם הוא רוצה את החפץ או לא, אבל פה מה שהוא לא רוצה עכשיו זה לא מגלה לי שאז הוא לא רצה. עכשיו לא נוח לו לקיים מצות, ואז כן היה נוח לו, א"כ למה אם הגדילו יכולים למחות. מתרץ התוס׳ שבגירות אם לא מסכימים עכשיו יש חיסרון בעצם הגירות, יש חיסרון בקבלת מצות.

בחלוקה רגילה נעשים שתי פעולות רגילות: א. עצם מעשה החלוקה. ב. זכיית החלקים לכל אחד ואחד שזוכה בחלקו. וכן משמעו מהרמב"ם פי"א משמיטה ויובל: "האחים שחלקו כלקוחות הן ומחזירין זה לזה חלקו ביובל, לא תיבטל חלוקתן מכמות שהיתה". ולכאורה אם מחזירין זה לזה למה החלוקה לא מתבטלת, אלא ודאי יש דין בחלוקה שלא קשור לקניינים, וכן הר"ם בתרומות פ"א ה"ב: חלק יהושע את א"י לשבטים אעפ"י שלא נכבשה עדיין, כלומר את עצם מעשה החלוקה אפשר לעשות אעפ"י שמצד הקניינים הרגילים זה לא שלו. וכן מוכח מתוס׳ ב"ב דף ג. עכ"פ אעפ"י שבחלוקה מעין זו צריך דעת הבעלים אבל ודאי שזה לא כמו בקניינים אחרים שצריך שהבעלים יעשו, אלא מספיק שזכיה תועיל כמו בגר וכמו בקטן.

וא"כ זה הפשט בגמ׳ אצלינו וזה הפשט בדברי הר"ן פה, לכתחילה חשבה הגמ׳ שמה שמועיל נשיא אחד זה מצד דיני שליחות. דחתה הגמ׳ א"ז מהטעם של אין שליחות לקטן, אלא אומרת הגמ׳ שזה מצד זכיה, ולא מצד שליחות ודוחה הגמ׳ שאיכא דניחא ליה בהר, ואיכא דניחא ליה בבקעה. דחיה זו היא ודאי לא על עצם החלוקה, כי הרי עצם החלוקה זה זכות גמור, אלא על החלק השני של החלוקה על זכיה לכאו"א, ע"ז שואלת הגמ׳ הרי זה לא זכות מתרצת הגמ׳ שזה מועיל מצד הדיך של אפוטרופוס, אבל על עצם החלוקה שמועילה מצד זכיה זה הגמ׳ לא דחתה. ומכאן מקור הראשונים שזכיה מועילה מטעם של "ונשיא אחד".

בדברי ספר החנוך מצוה ש"ז

א) הסבר במחלוקת הראשונים אם לא ספר בלילה וסופר ביום אם קיים מצוה או לא.
ב) לדעת הראשונים שסוברים שיש מצוה ביום, כי זה מצוה נמשכת למה מברכים כל יום ויום הרי אין מצוה כל יום ויום.

יש מחלוקת בין הראשונים אם לא ספר בלילה וביום, אם יכול להמשיך ולברך בברכה בשאר הימים. לשיטות הראשונים שסוברים שלא יכול להמשיך ולברך כי זה לא תמימות אומר המנ"ח, בקטן שהגדיל ועבד שנשתחרר לא יוכלו לברך כיון שבטל החשבון של שבעת שבועות תספור לך. ולשיטות הראשונים הסוברות שיכול להמשיך ולברך כי זה מצוה מתמשכת וכמו אחד שנשתטה בליל פסח ואח"כ נתפקח. כלומר בהמשך הלילה נתפקח ודאי שחייב לאכול מצה היום וכל הלילה הוא החיוב ולא הפשט שהוא משלים כי גם עכשיו יש לו חיוב. וכנ"ל בספירת העומר יום שלם. וא"כ גם בקטן שהגדיל אעפ"י שמקודם לא קיים את המצוה מ"מ עכשיו הרי יש לו חיוב וא"כ יכול לברך ויהיה עליו חיוב מהתורה לברך ויקיים את מצוות ספירת העומר.

אבל יש להסתפק בקטן שהגדיל האם קטן והגדיל זה גדר של חיוב ופטור וא"כ היות כשהיה קטן היה פטור אע"פ שמנה מ"מ היות וזה מצוה אחת גם עכשיו הוא לא חייב בה. או שנאמר היות כשהיה קטן הוא מנה א"כ החשבון של הספירה עדיין לא נתבטל וא"כ גם מכאן ולהבא שייך למנות. כראיה לזה איתא במרדכי במגילה שחיוב דרבנן יכול להוציא חיוב דאורייתא הוא מדבר לגבי עוור אם יכול להוציא את בני ביתו בקידוש כי עיוור פטור מן המצות מדאורייתא והמרדכי מביא ראיה לשיטתו שקידש (בתוספת שבת) שאז החיוב הוא מדרבנן והוא נפטר מלקדש בשבת. למה? היות ודרבנן פוטר דאורייתא וא"כ גם סומא יכול לפטור את ב"ב בחיובם דאורייתא ע"י קידוש שלו שהוא דרבנן וא"כ פה החיוב דרבנן של הקטן יכול להחשב כחשבון ואח"כ יתחייב מדאורייתא.

ולכאורה צריכים להבין את ראיית המנ"ח מהמרדכי כי הרי סומא וכן בקידוש מבע"י שייך לומר שהדרבנן יפטור את הדאורייתא כי הוא בר-הכי בדאורייתא. וכן אומר המרדכי סברה היות ויכול להביא א"ע לידי חיוב דאורייתא או שנאמר בסומא שהוא היה בחיוב דאורייתא ולכן שייך שיפטור דאורייתא אעפ"י שעכשיו הוא פטור, אבל קטן הרי אף פעם לא היה חייב בחיוב דאורייתא וא"כ אולי נאמר שכאן דרבנן לא יוכל להועיל לדאורייתא.

וכן דברי המרדכי עצמם צ"ע הרי לפני שבת אין בכלל חיוב מהתורה, ומה שתמיד דרבנן מוציא דאורייתא זה בגלל שהוא שייך במצוה הזאת אבל בקידוש הרי אין בכלל מצוה מהתורה. וכן איתא בתוס' בהחובל דף פ"ז שמחלק בין סומא שלא ראה מעולם שאין עליו אפילו חיוב מדרבנן לקרוא את שמע לבין ראה ונסתמא שכן יש עליו חיוב מדרבנן, ולכן יכול להוציא אחרים והסבר הדברים: אם הוא לא ראה אף פעם אז הוא לא שייך במצוה לכן יכול להוציא וא"כ ודאי שא"א ללמוד קטן מסומא כי קטן כל החיוב שלו זה רק כדי שלא יהיה כמו נכרי א"כ וודאי

שהוא מקיים מצות סוכה או לולב הוא לא מקיים מדרבנן אלא הוא מקיים מצוה כי חכמים הכניסו אותו בעצם המצוה. כלומר עצם החיוב שלו זה רק מדרבנן אבל אחרי שהוא מקיים א"כ הוא ודאי מקיים מצד עצם המצוה.

לכן צריך להבין מה שאומר המרדכי מפני שיכול לבוא לידי חיוב דאורייתא מה איכפת לי שיכול לבוא הרי עכשיו הוא אינו בחיוב דאורייתא. וא"כ למה שיוכל להוציא אחרים, אלא שאפשר לומר כמו שאומר הקובץ שיעורים לגבי תפילין, יש הרי דין מי שאינו בקשירה אינו בכתיבה, מ"מ יכול לכתוב תפילין בלילה, אפילו שלילה הוא לא זמן תפילין אלא שגם בלילה הוא נקרא שהוא בר חיובא בתפילין, אפילו שעכשיו אינו חייב, כי לגבי כתיבת תפילין לא צריך שיהיה חייב בתפילין אפילו שעכשיו אינו חייב. כי לגבי כתיבת תפילין לא צריך שיהיה חיוב בתפילין אלא שיהיה בר-חיובא, זה רק לגבי כתיבה אבל לגבי להוציא אחרים צריכים שני דברים א. שיהא בר-חיובא ב. שיהא חייב בפועל, א"כ לטעם שיהא בר-חיובא מועיל מה שיכול לבוא לידי חיוב לאחר זמן. אעפ"י שהוא לא חייב עכשו מ"מ היות ויש חיוב דרבנן, כי הרי מצוה דאורייתא לשמע דברי חכמים מצד לא תסור לכן הוא יכול להוציא.

א"כ וודאי לפ"ז שסומא לא דומה לקטן כדאיתא בתוס' מגילה דף י"ט שאומר שסומא יכול להוציא בקריאת הגדה בליל הפסח כי המ"ד הזה סובר שמצה בזמן הזה דרבנן ואיך סומא יכול להוציא הרי אמרנו שקטן לא יכול להוציא גדול לגבי הלל כי החיוב של גדול הוא דרבנן והחיוב של הקטן הוא מצד מצוות חינוך אזי לא אתי תרי דרבנן ומפיק חד מדרבנן וא"כ למה סומא יכול להוציא הרי לא אתי תרי דרבנן ומפקי לחד מדרבנן. מתרץ תוס' שסומא עדיף מקטן כי סומא כבר נתחייב מדאורייתא, וההסבר בתוס' שסומא נברא בר-חיובא רק שהוא פטור עכשיו בגלל שהוא סומא וגם עכשיו יש עליו את הדין חיוב עד שיתפקח משא"כ בקטן אין עליו דין חיוב גם על להבא רק כשהוא יגדל יתחדש עליו חיוב מצות. והסברא בסומא למה הוא מתחייב מדאורייתא צריך לומר כמו בסריס שהגמ' אומרת ביבמות שהוא יכול להקים שם לאחיו כי היות והיה לו שעת כושר הוא נקרא בר הקמת שם. ונצטרך לחלק בין סומא שלא היה אף פעם פקח לסומא שהיה פיקח ונסתמא.

עכ"פ, אנחנו רואים שסומא עדיף מקטן וא"כ קשה המנ"ח שורצה לדמות את המרדכי מסומא לקטן שהגדיל.

הירושלמי במגילה אומר שבן כרך לא יכול להוציא בן עיר היות בזמן שבן הכרך חייב בן העיר לא חייב ובזמן שבן העיר חייב בן הכרך לא חייב. לכן הוא לא יכול להוציא אחרים כי הוא לא חייב בזמנו. ואם כן קשה המנ"ח מה הדמיון של חיוב להוציא אחרים לחיוב עצמו? חייב להוציא אחרים אפי' בדרבנן אדאורייתא תלוי אם הוא בר-חיובא וכמו שהסברנו שסומא הוא בר-חיובא, אבל להוציא עצמו בכלל לא שייך לדברים של בר-חיובא או לא, וא"כ מה מדמה החינוך את שתיהם?

קטן אינו בר-דעת כלל והמצוות שהוא עושה זה רק כמתעסק על כל פנים אם גדול עומד על גביו ויורד החסרון של דעת אפשר לומר שמהני, ואעפ"י שיש מצוות שגדול עומד על גביו

ולא מהני כמו בקנינים, אפשר לומר ששמה צריכים רצון להקנות או רצון לגרש אבל במקום שלא צריבים רצון רק דעת אפשר לומר שגדול עומד ע"ג מהני והוא מקיים את המצוה ולכן הגדול יוכל לברך.

לפי זה אפשר להסביר את הרמב"ם בפ"ה מהלכות קרבן פסח ה"כ שפוסק: "וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייב לעשות פסח שני ואם שחטו עליו בפסח ראשון יצא" ומקשה הכס"מ אטו קטן בר-חיובא ופטורא הוא? והוא מתרץ בשם הר"י קורקוס דכיון דרחמנא רבייה לקטן שישחטו עליו וממנין אותו נפטר הוא מן השני. וקשה הרי הוא לא קיים מצוה. אבל לפי דברינו שקטן לא נתמעט מעצם קיום המצוה רק שהתורה חסה עליו, א"כ אם עשה בכל אופן את המצוה יצא.

ממכתביו

יום א׳ ה׳ באלול תשל"ג

לשרה השלום והברכה.

אני מקוה שאת חשה בטוב. על אף עגמת הנפש שנגרמה לך עקב אי קבלת הכיתה אותה רצית לקבל. אומנם קשה יותר, אך ככל שהעבודה קשה יותר הסיפוק ממנה גדול יותר. אני מקוה שאת מקבלת את האתגר החינוכי שהוטל עליך ברוח טובה. הופקדו בידך שמונה נפשות שעד היום היו שרויות בחושך. את בכח מירצך - בלי כל כונה להחניף לך - אלא מתוך שאני מתימר להכיר אותך קצת - יכולה לשנות את אורח חייהם להוציאם מאפילה לאורה, את יכולה לשנות את אורח חייהן, את דרך עולמן שחיו בו עד עתה. "כל המציל נפש אחת מישראל כאילו הציל עולם מלא". את יכולה להציל שמונה עולמות. והיה אם תצילי אותן, ואי"ה תעשי זאת, שכרך יהיה גדול בשמים. ושאל יהיו לך נקיפות מצפון אם העבודה בבנות אלה תגזור את מירב זמנך. פעילות בצפת אינה שונה במהותה מפעילות באביבים או בספסופה. אדרבה יש עליך חובה יותר גדולה לטפל בבנות צפת. היות ואנו מתעתדים לגור אי"ה בצפת יש להן דין של: "עניי עירך ועניי עיר אחרת עניי עירך קודמים".

כתוב בחז"ל: "החכם עיניו בראשו" - מסבירים המפרשים "בראשו" בראשיתו, בהתחלתו. "בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ". אומר הזוהר בחוכמתא ברא עלמא. פירוש המלה בראשית הוא בחוכמה. ולכאורה איפוא כתוב במלה בראשית - חוכמה? מלבד הפירוש הפשוט שבשביל לברוא עולם זקוקים לחכמה, ישנו פירוש עמוק יותר במלים אלו.

"סוף מעשה במחשבה תחילה" כבר במחשבה צריך להיות ברור לאדם סוף המעשה. כאשר עושה האדם מעשה מסוים חייב הוא לצפות ולחזות מה יהיו תוצאותיו הסופיות של מעשהו, החכם עיניו בראשו. הוא נקרא חכם כי הוא רואה את הראשית את ההתחלה של מעשהו, ואם אין סוף אין ראשית. כי ודאי שהראשית - ההתחלה הוא התיחסות למשהו מסוים. כי אין סתם התחלה. ההתיחסות היא לסוף. בראשית ברא ה׳ את השמים ואת הארץ. הקב"ה ברא את העולם מתוך מטרה מוצהרת מתוך מגמה שהברואים יגיעו למטרה הזאת "כל הנברא לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו" "כל פועל ה׳ למענהו". כל מטרת הבריאה היא "לכבודי" להגדיל את כבוד ה׳ בבריאה "יום השישי ויכולו השמים והארץ". המדרש בבראשית על הפסוק אומר, למה כתוב "השישי" ה"א גדולה, כי העולם היה תלוי ועמד עד ה׳ בסיון, אם יקבלו את התורה מוטב, ואם לאו אהפוך אותו לתוהו ובוהו. מטרת העולם היתה קבלת התורה, ולא רק קבלה גרידא אלא יישומה בחיי היום יום. רק כך אפשר להגדיל את כבוד ה׳. חודש אלול הוא חודש הרחמים. אולם עם היותו חודש הרחמים הוא גם חודש התשובה ותשובה כידוע עושים ע"י חשבון...

כדכתיב בתורה: "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון" על כן יאמרו המושלים ביצרם בואו ונעשה חשבונו של עולם. חשבונו של עולם הוא לחשב את המעשים שלנו. לחשב את התוצאות הסופיות של כל מעשה שאותו נעשה.

כתוב בפרשה: שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך, יש מן הראשונים המקשים הרי חיוב מינוי השופטים ושוטרים הוא על בי"ד, ולא על כאו"א מישראל. אלא מסבירים הם שבאמת החיוב הוא על כל אדם ואדם "תתן לך". תתן לעצמך. בן-אדם חייב למנות על עצמו שופט ושוטר. שוטר הוא המונע מהאדם לעשות מעשים רעים. ושופט הוא השוקל ומחליט מהו מעשה טוב ומהו מעשה רע. אולם מתי באים לשופט כאשר מתעוררת בעיה, כאשר מתעורר ספק. בלי זה אין מקום לשופט. אם התורה אומרת שחייבים למנות שופטים פירוש הדבר שחייבים לעורר שאלות חייבים לעורר ספיקות, ואותם חייב השופט לשקול ולהכריע. כאשר הכל ברור, כאשר אין שאלות כאשר אין ספיקות, כאשר עולם כמנהגו נוהג, אזי האדם הוא חלק מהעולם, הוא חלק מעולם השקר הוא חלק מהשקר.

ידוע הכלל שכל מקום שנזכר דבר בתורה שם מקורו. כן ידוע שכל מעשה ומעשה, שכל מאורע שמתרחש מרומז בתורה עקב היות התורה ניצחית. התורה לא ניתנה לנו פעם אחת במעמד הר סיני היא ניתנת לנו בכל יום. כתוב בגמ' בפסחים: כל דור ודור חייב לראות א"ע כאילו יצא ממצרים. ביצירת מצרים כתוב בפרשת בא: "והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו כי בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים. והגדת לבנך ביום ההוא לאמור" וכו'. כל הגדה כל אמירה אם זה בעל-פה ואם זה בכתב. חייבת שתהיה לפניה שאילה. אם אין שאילה "והיה כי ישאלך בנך" אין הגדה אין אמירה, אין כתיבה.

על מנת שאוכל להמשיך ולכתוב לך חייבת להיות אמירה מצידך, חייבת להיות שאילה ולא דרך הטלפון אלא דרך הכתב. או אז אי"ה אוכל להמשיך ולכתוב לך.

להתראות
יעקב

נ.ב. ד"ש מהורי.

יום א' י"ט אלול ה'תשל"ג

לשרה, השלום והברכה

אעפ"י שאת כל מה שהיה לי לכתוב אמרתי לך, בכ"ז היות והבטחתי לכתוב לא אפר את דיבורי. ואכתוב דברי מחשבה ששמעתי בשבוע האחרון בישיבה.

מוצאים אנו בחז"ל מספר פעמים אודות סמיכות פרשיות בפרשה עצמה. כן מוצאים אנו קריאת פרשיות מסוימות בזמנים מיוחדים. התאמת הפרשיות לזמן יכולים אנו למצוא גם בפרשיות החודש: שופטים ושוטרים, כי תצא למלחמה. והיה כי תבא אל הארץ - לחודש אלול.

כפי שכבר כתבתי לך יש מן הראשונים המסבירים את מצות-העשה של שופטים ושוטרים שהחיוב הוא לא על בי"ד אלא על כל אדם ואדם. אותם ראשונים גם מסבירים את המשך הפסוק: "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך". "בכל שעריך" אומרים הם - שערי דליבא, כלומר חייבים אנו למנות את השופטים ושוטרים על שערי הלב.

"כי תצא למלחמה על אויבך" מסביר הזוהר אויבך זה יצה"ר. וההקשר בין יצה"ר למלחמה הוא עפ"י הגמ' בנדרים לב: "עיר קטנה ואנשים בה הרבה ובא אליה מלך גדול וסבב אותה ובנה עליה מצודים וחרמים" הוא אוסר על העיר מלחמה ואומר הגמ' שזה יצה"ר. ומכאן בהמשך הפרשה: "ובכתה את אביה ואת אמה חודש ימים:. הני ירחא דאלול. ירח הימים זה חודש אלול, כלומר זמן הבכיה זמן החרטה הוא חודש אלול.

בפרשת כי תבא מוצאים אנו את מצות הבאת ביכורים: "כי תבא אל הארץ... ולקחת מראשית כל פרי האדמה". ומצוה נוספת לפי דברי חלק מהראשונים היא מצות קריאת ביכורים "ובאת אל הכוהן ואמרת אליו". במצוות ביכורים מוצאים אנו דינים מיוחדים. צריך שהבאת הביכורים תהא ברב עם. וכן צריכים ללון ברחובה של עיר. וכשמגיעים לירושלים היו שרים ואומרים: עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים. אעפ"י שלא רק ביכורים היו מביאים לירושלים אלא גם תרומות ומעשרות, וקרבנות. בכ"ז בשאר ההבאות לא מוצאים אנו את הדינים המיוחדים שיש בביכורים.

במדרש תנחומא בפרשה: "צפה משה שעתיד ביהמ"ק להיחרב, ועתידין ביכורים להיפסק התקין להם לישראל שלוש תפילות שחרית מנחה וערבית וזה שאומר הכתוב: "נשתחוה נכרעה נברכה לפני ה' עושינו" וצריך להבין מדרש זה, מדוע היה איכפת למשה בחורבן המקדש רק ביטול הביכורים, למה לא היה איכפת לו ביטול הקורבנות. שלכאורה דרגת הקרבת הקורבנות היא יותר גדולה מאשר הקרבת הביכורים? וממשיך המדרש: "אדם יורד לתוך שדהו רואה תאינה שביכרה, מניחה בסל ומביאו לירושלים לכוהן. ומבקש רחמים על עצמו על עם ישראל ועל ארץ ישראל ולא עוד אלא שאומר איני זז מכאן עד שימלאו כל צרכי. יוצאת בת-קול ואומרת לו כשם שזכית לשנה זו תיזכה לשנה הבאה. וממשיך המדרש: "בשעה שאתם מתפללים לפני הקב"ה שלא יהיו לכם שתי לבבות אחד להקב"ה ואחד לדרך ארץ אלא כל לבבכם יהא להקב"ה שנאמר "בכל לבבך". צריכים להבין את הסמיכות של בכל לבבכם, למצות ביכורים.

"והבאת אל הכוהן אשר יהיה בימים ההם" אומר ע"ז רש"י אין לך אלא כוהן שבימיך, שמואל בדורו כיפתח בדורו. ומקשה עליו הרמב"ן מהיכן לקח רש"י את הכלל - שמואל בדורו כיפתח בדורו - הרי כאן ברור שהוא יביא לכוהן שנמצא בימיו וכי למי יבוא? לכוהן שחי בדור קודם? ומתרץ הרמב"ן מה שמתרץ. הספורנו אומר: "אשר יהיה בימים ההם" "אעפ"י שאינו גדול בחוכמה תחלוק לו כבוד". ההסבר בדברי הספורנו הוא, הוקשה לספורנו מה הפירוש הגדתי היום לה' אלוקיך. מה זה ה' אלוקיך? או ה' אלוקים או ה' אלוקינו. אלא מסביר הוא שכידוע כאשר אני מעריך בן אדם יותר ממני הערכה זו אינה מצטמצמת לדברים הגשמיים אלא גם לדברים הרוחניים. תפיסתו שלו במהות הבריאה, הערכתו את האלוקות גדולה היא משלי. "והבאת את ראשית פרי אדמתך" "ראשית הגז - בבהמות" כשאדם עמל וטורח לנכש את הקרקע כשאדם זורע, כשאדם מגדל בהמה רוצה הוא לראות את הפירות. כאשר הוא מקדיש את הפירות, כאשר הוא נותן לכוהן את הבהמה, הוא מראה בזה שכל טרחותיו היו לשם שמים. הוא מראה שהוא לא עשה זאת לצרכיו הפרטיים. הוא מגלה שחיי החולין שלו שחיי

היום יום מקודשים הם. הוא נותן לכוהן שקדושתו גדולה משלו וע"י נתינה זאת הוא מתקשר "לה׳ אלוקיך" של הכוהן, הוא מתעלה. ואם מוצאים אנו קרבנות שרק חלב נקטר או גם אמורים הרי בביכורים הכל לה׳ הכל לכוהן. הכל מקבל כאן קדושה.

כשאני משתחוה לפני מלך פירושו שאני מבטל את ישותי, את מציאותי מפני מציאותו אני מראה את אפסותי. בתפילה אנו מבקשים מהקב"ה שיעזור לנו להתעלות אנו מבקשים אותו שיקדש את החיים החומריים שלנו. אנו משתחוים, "נשתחוה נכרעה נברכה לפני ה׳ עושינו" אנחנו מתבטלים לפני הקב"ה. סוד התפילה היא ביטול החומריות. ביטול הגשמיות "בכל לבבך" שלא יהא לב אחד להקב"ה ולב אחד לדרך ארץ, לדברי חולין הכל צריך להיות להקב"ה. הכל צריך להיות קשור עם ה"למעלה" הכל חייב להיות קדוש. זה הקשר בחז"ל בין ביכורים לתפילה. בשניהם המטרה היא העלאת חיי היום יום מחומרנות גרידא לקדושה.

לפי זה נבין גם את החלק הראשון בתנחומא. ראה משה שעתיד ביהמ"ק להיחרב ועתידים ביכורים להיפסק. כי סוד הביכורים זה התפילה. ולכן התקין להם משה שלוש תפילות ביום.. היחוד בתפילה הוא שגם ההכנות לתפילה נחשבות לחלק מהתפילה. יש דין בשו"ע שאם יש ביהכנ"ס קרוב וביהכנ"ס רחוק מצוה יותר גדולה היא ללכת לביהכנ"ס הרחוק כי מקבלים ע"ז שכר פסיעות. בשאר המצוות לא מוצאים אנו דין כזה. כי רק בתפילה ככל שההכנה יותר גדולה ככל שההתאמצות קשה יותר, מתקרבים יותר, מתעלים. ולכן בביכורים יש את כל הדינים המיוחדים של: לנים ברחובה של עיר, ברוב עם הדרת מלך, שרים כשמגיעים לירושלים כי אלה הם ההכנות של התפילה, ההכנות של הביכורים.

"שופטים ושוטרים תיתן לך בכל שעריך", בכל שעריך - שערי הלב. אני ממנה שוטר כאשר אני חייב לבצע משהו אזי השוטר עומד על כך שאני אבצע זאת. ובגמ׳ בתענית ואהבת את ה׳ אלוקיך בכל לבבך - איזוהי עבודה שבלב זוהי תפילה.

ע"מ שנוכל לבצע כהילכתה את עבודת הלב - את התפילה חייבים לבכות ירח ימים "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים" זהו חודש אלול. אז נזכה לשמוע את הבת-קול בהבאת ביכורים "כשם שזכית לשנה זו כך תיזכה לשנה הבאה".

אני מקוה שתביני את הכתוב אעפ"י שזה כתוב בצורה קשה. אם לא תביני אל תתלי את זה בחסרון שכלך אלא בגבהות הדברים.

אם יהיה לי זמן השבוע אכתוב לך עוד מכתב. כי שמעתי היום דברים נפלאים וכדאי שגם את תיהני מהם.

יעקב.

לדמותו

הערשה והמעשה

מפקד-הטנק שחי עמו בימיו האחרונים, השכיל להגדיר במלים פשוטות את אישיותו של יעקב. הוא אמר שרק אחרי שהכיר את יעקב ז"ל יודע הוא שיש מושג הנקרא "בן-תורה".

יעקב היה בן תורה. בטוי המיוחד במינו והמצוי רק בתחום זה. בן תורה הוא לא רק מי שלמד תורה אלא שתורה ודעת-תורה טבעו בנפשו את רישומן והמכוונים את כל מעשיו.

ירא-שמים בתכלית היה ודקדקן במצות להפליא. בכל זמן שירותו בצבא, לא אכל - גם בזמנים קשים ביותר אלא מציות יבשות. אלא אם-כן הגיע לפעמים אוכל מיוחד בעבורו.

על דקדוקי המצות והקפדותיו לא ויתר. גם במצבים אישיים קשים ביותר.

מפקד-הטנק סיפר שכשראה כיצד בכל רגע פנוי - עסק יעקב ב"לימוד" ללא הרף - תפש מהי משמעותו של "עסוק בתורה" עסוק הכובש את כל-כולו של האדם.

הוא סיפר שנדהם ממש כשראה כיצד צהלו פניהם של יעקב ואלי ז"ל משמחה מיוחדת במינה כשנזדמן להם מנין לתפלה בשבת בימי המלחמה. אכן, זו היתה שמחה מיוחדת. זו היתה שמחת הדקדוק-במצות.

ראיתי את הגעגועים העזים שלו ללמוד בעת שירותנו בשריון. את כל התשוקה הזו פרק על ספסל-הלמודים מייד כשחזרנו לישיבה. בכל ערב לאחר יום של למוד היה לו חברותא קבוע ל"סדר" מיוחד ב"בית התלמוד" בין השעות 1200 - 2.00 בלילה.

ב"בין הזמנים" בקיץ האחרון נשאר שבועיים נוספים בישיבה לאחר שנסעו כולם על מנת להמשיך וללמוד וגם לאחר שיצא ל"בין הזמנים" עסק מחצית היום בתורה ב"כולל צפת" כשאת חציו השני של היום הקדיש לפעילות חנוכית בהשפעה תורנית על ילדי בתי-הספר שבאזור במסגרת ה"פעילים".

לא-כולם ידעו עד כמה מסר-נפשו להצלתם הרוחנית. כשנודע לו שמוסד חנוכי לבנות בבני-ברק עומד בפני התמוטטות טפל בענין זה במסירות והוא וחבירו הקימו למעשה מחדש את המוסד מבחינה כלכלית ודאגו לו במשך כל הזמן מבחינה רוחנית.

בליל צום כפור האחרון עסק בתורה עד 2.00 בלילה כדרכו ועם זאת היה מראשוני המשכימים להכנות לתפלה.

ספרו חבריו ליחידה - שומרי מצות וחילוניים כאחד, כיצד בימי המלחמה ראה בבירור את יד ה׳ המשגיחה והפועלת בכל אשר אירע וכדרכו לא רק ראה אלא גם הראה והסביר לחבריו.

הוא הציב לעצמו כמטרה - בכל המצבים שעמדו לפניו, ובכל הבעיות שעמד בפניהם - לפעול כ"בן תורה" ועפ"י דעת תורה. ועתה חוגרת שק על בניה.

למשפחת פרידמן הי"ו

כרעם ביום בהיר הגיעתני הידיעה, שאכן את אשר כולנו יגורנו בא לנו, ויעקב גם הוא עלה על מזבח העולה, כולו כקרבן עולה תמימה, לכפר עלינו, להשיב מעלינו חרון אף ה׳, ולהחזיר לנדנה את חרב מדת הדין שהיתה נטויה עלינו כולנו.

עומק הדין הוא מן הדברים המכוסים מעין בני אדם מלבם ומהבנתם, אחת נדע, א-ל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא, אלא שדודי ירד לגנו לערוגת הבושם לרעות בגנים וללקוט שושנים, ויעקב הי"ד היה מן השושנים היפות ביותר בגינתנו.

לא לנחמכם באתי, כי לא בנקל תנוחמו וננוחם, ולא לספוד ליעקב באתי, יעשו זאת גדולים וטובים ממני. אלא להביע את אשר ירחש לבי אליכם במכתכם האנושה על יעקב כי אינני.

רק לאחרונה זכיתי להכירו מקרוב, ומשהכרתיו הוקרתיו חבבתיו ואהבת נפש אהבתיו.

היה זה בחודש תמוז האחרון, שהיתי אז מספר ימים בצפת לנופש והבראה, באמצע אותו שבוע הגיעו לצפת והוא וידיד נפשו הקרוב שמואל דוד מרזל יבלח"א, ואז התגלה הוא לפני בתפארת אדם במלוא יפעת יפיו וטובו.

שעות רבות ישבנו ודנו בבעיות עם ועולם, במצבו של עמנו בשעה זו, ובתפקידיהם של בני התורה לאור כך ועומק תבונתו של הפרח הרך הזה הפתיעני, קנקן חדש מלא ישן נושן, וטעם זקנים מעודן.

וזאת מלבד שקידתו המופלאה בתורה, גם בימי נופש ומרגוע, ועיסוקיו הרבים בחסד במדה ובצורה הנעלה ביותר, שממש מעטים כמוהו. והכל בענוות אמת במאור פנים ובעדינות נפש.

ומתוך שכה הוקרתיו וחבבתיו, וחקוות רבות תליתי בו בכחות נפשו וסגולותיו, קבענו כמה תכניות פעולה בשטח הפצת תורה ברבים, ובמוצאי יו"כ קבענו להפגש בהקדם לביצוע תכניות אלו.

ועתה, הוא הלך למנוחות, וכה רבים השאיר לאנחות, הורים, כלה, משפחה וידידים כה רבים המחפשים מזור ומרגוע לנפשם על יעקב שהלך.

כאמור, לא לנחם באתי כי גם ממני רחק מנחם משיב נפש.

עינינו ולבנו בתפלה לירשב מרומים אשר הוא אמר ועשה "אני אמית", והוא יקיים בנו במהרה "ואחיה", וכשם שבצע אמרתו "מחצתי" יקיים בנו "ואני ארפא".

לכבוד הורי הפעיל, הבחור היקר יעקב, הי"ד!

מזועזעות עד עומק נפשנו מפטירת בנכם יעקב ז"ל, אשר למדנו חוקי חיים, וחננו, וקרבנו להבין ולהשכיל, לשמוע, ללמוד, לשמור ולעשות ולקיים, הננו להביע את תנחומינו העמוקים.

הלב ממאן להאמין שאכן תמו ביקוריו, ונדמו מאמריו ולקחי פיו, אלו אשר תודות להקרבתו ומסירות נפשו הביאונו עד הלום.

יה"ר שיבולע המוות לנצח, וימחה ד׳ דמעה מכל פנים.

בנחמת ציון וירושלים תנוחמו,

בנות פנימית "נווה-אור" י-ם

לכבוד ההורים של הפעיל יעקב

בצער רב שמעתי על פטירתו של הפעיל היקר באדם יעקב, ע"ה, אשר בתקופה האחרונה כה עודדני וחזקני להמשיך בביה"ס החרדי.

אין מילים בפי להביע את גודל הצער והיגון אשר ירד עלי. אבידה גדולה אבדנו בנופלו מות קדושים. מעשיו הגדולים והברוכים ישמשו לנו אור אשר ילך לפנינו.

במנוחמי ציון תנוחמו.

למשפחת פרידמן הנכבדה

המומים ומזועזעים הגיעתנו הידיעה על מות הקדושים של בנכם היקר אב בחכמה ורך בשנים, אציל הרוח ועדין הנפש כמר יעקב הי"ד.

אין מילים בפינו, האזן ממאנת לשמע והיד מסרבת לכתוב שכזאת קרתנו.

הוא היה ראשון לכל דבר שבקדושה שנחלץ ולא נעצר למרות כל המכשולים, הלא הוא שהעמיד ובסס את פנימיתנו השנה ביחד עם חברו הנאמן שמואל מרזל יבדלח"א, כשאך קבל אות והדבר היה לאחר הרשום שהתנאים אז קשים במיוחד, בכל זאת היתה הצלחתו מעל למשורר, כל זאת בלא לבטל אף שעה מלימודו.

קשה האבדה וגדולה מנשא, נשא תפילה לא-ל חי ויאמר לצרותינו די,

"יקיצו ישני עפר ובא לציון גואל".

המשתתף בצערכם

המנהל.